

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької мови

Дипломна робота магістра

з теми

**КОНЦЕПТ «ДОБРО» У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Виконала: студентка II курсу групи Nim1-M18
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)
за освітньою програмою Німецька мова і зарубіжна література
з додатковою спеціальністю 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)

Кшевецька Дар'я Володимирівна

Керівник:

Боднарчук Т.В., кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови

Рецензент:

Марчишина А.А., доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОЇ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ.....	6
1.1 Філософське і загальнооцінне поняття «Добро».....	6
1.2 Тракткування поняття «концепт» у науковій літературі.....	9
1.3. Методологія та методи наукового дослідження.....	20
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗІСТАВНОГО ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ «ДОБРО» У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ.....	23
2.1 Лексико-семантичне поле як структурний елемент мовної картини світу....	23
2.2 Принципи моделювання лексико-семантичного поля «Добро».....	26
2.3 Структурування лексико-семантичного поля «Добро» у німецькій мові.....	31
2.3.1 Організація одиниць навколоядерної зони.....	34
2.3.2 Характеристика периферії поля.....	43
2.4 Особливості лексико-семантичного поля «Добро» в українській мові.....	50
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ДОБРО» В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ.....	65
3.1 Зіставлення ядра лексико-семантичного поля «Добро».....	65
3.2 Порівняння навколоядерних частин лексико-семантичного поля «Добро».....	71
3.3 Зіставна характеристика периферії лексико-семантичного поля «Добро».....	79
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	97
Додаток А.1.....	97
Додаток А.2.....	100

ВСТУП

Розвиток мовознавчої науки ХХ століття привів до загального визнання ідеї системності та антропоцентризму у вивченні мови, а також до когнітивного бачення мовних явищ. Міжмовне зіставлення лексичних одиниць спрямоване на встановлення семантичних особливостей систем двох мов, виявлення національно-специфічного та подібного в концептуалізації світу носіями порівнюваних мов. Саме такий підхід дозволяє вивести дослідження, які ставлять своєю метою вивчення окремих лексико-семантичних структур мовних картин світу, на рівень сучасності й актуальності, виявити через мову важливі для духовного життя народу концептосфери. Проблематика концептології, яка спирається на твердження, що основною одиницею лінгвокультури є культурний концепт, у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві перебувала у полі зору численних науковців – С. Воркачева, О. Кагановської, В. Карасика, Н. Красавського, О. Кубрякової, В. Маслової та ін.

Поняття «Добро» багатогранне і складне явище, тому воно є об'єктом дослідження багатьох наук: філософії, психології, соціолінгвістики та лінгвістики. У сучасних лінгвістичних дослідженнях вивчається зміст поняття «Добро», аналізуються його об'єктивні та суб'єктивні оцінні параметри. Водночас лексичні одиниці, що виражають поняття «Добро», були об'єктом дослідження у зіставному аспекті на матеріалі лексикографічних даних української та англійської мов, проте, не було досліджено порівняння даного поняття на матеріалі української та німецької мов. Вивчення таких одиниць у межах лексико-семантичного поля з урахуванням системності мови надає можливість об'єднати мовні й позамовні знання для тлумачення лексем, що об'єктивують поняття «Добро».

Актуальність пропонованої роботи зумовлена, по-перше, спрямованістю зіставної лексичної семантики на вивчення особливостей мовних одиниць, які відображають ключові етичні поняття, по-друге, необхідністю виявлення національної специфіки та міжмовних подібностей у семантиці лексем української й німецької мов.

Метою роботи є встановити особливості вираження мовного концепту «Добро» в німецькій та українській мовах з урахуванням системної організації одиниць лексико-семантичного поля «Добро» в обох мовах.

Відповідно до поставленої мети у роботі слід вирішити такі **завдання**:

- висвітлити загальнофілософське та оцінне уявлення про концепт «Добро»;
- визначити трактування основних понять дослідження: концепт, лексико-семантичне поле, опозиції;
- розкрити особливості семантичної структури ключової одиниці лексико-семантичного поля «Добро» в українській і німецькій мовах;
- проаналізувати складники лексико-семантичного поля, що виражають поняття «Добро» у досліджуваних мовах;
- зіставити системну організацію лексико-семантичного поля «Добро» у двох обраних мовах.

Об'єктом дослідження є концепт «Добро» в українській та німецькій мовах.

Предметом дослідження є системна організація одиниць лексико-семантичного поля «Добро» в українській та німецькій мовах.

Матеріалом дослідження слугували дані вибірки з тлумачних та синонімічних словників української та німецької мов.

Методи дослідження. Характер дослідження зумовив необхідність комплексного використання різних методів. Для опису способів вираження концепту «Добро» та використано описовий метод. Метод опозицій розкрив системні відношення між лексичними одиницями в лексико-семантичному полі. Зіставний метод використано для з'ясування спільних та відмінних рис у структурі лексико-семантичного поля «Добро» української та німецької мов.

Практичне значення одержаних результатів магістерського дослідження полягає у можливості використання її результатів у лекційних курсах із загального та порівняльного мовознавства, лексикології, етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвокраїнознавства.

Апробація роботи. Основні положення магістерського дослідження обговорювалися на таких наукових конференціях: III Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й іноваційні технології навчання» (Кам'янець-Подільський, 21-22 березня 2019 року); I Всеукраїнська наукова конференція «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 10 квітня 2019 року); наукова конференція студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи в 2018 році (Кам'янець-Подільський, 12 квітня 2019 року); I Міжнародна науково-практична конференція «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 року)

Публікації. Результати дослідження висвітлені у 2 статтях:

1. **Кшевецька Д.В.** Поняття "Добро" як філософська та лінгвістична категорія. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи* : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 10 квітня 2019 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 69-72.

2. **Кшевецька Д.В.** До питання трактування поняття «лексико-семантичне поле» у науковій літературі. *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти* : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р. / редкол. Т. В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 58-60.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, де визначені актуальність, мета та завдання, об'єкт і предмет, методи та практична цінність дослідження; з трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних

взаємними визначниками у словникових дефініціях, відбиваючи семантику сильної внутрішньої потреби, прагнення до чого-небудь, а також велику зацікавленість, інтерес. Одиниця **die Neigung** максимально наближуються за своїм семантичним змістом до зазначених лексем української мови. В обох мовах фіксуються одиниці на позначення ознаки того, якого бажають, прагнуть, який відповідає уподобанням, смакам, інтересам, поглядам. Це лексичні одиниці української мови **бажаний** і німецької – **erwünscht**. Остання виявляє семантичні зв'язки з елементами ядра **gütig, stattlich**. На парадигматичному рівні цей процес відображається творенням привативних опозицій між одиницями.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було встановлено особливості вираження мовного концепту «Добро» в німецькій та українській мовах з урахуванням системної організації одиниць лексико-семантичного поля «Добро» в обох мовах.

1. Щодо першого завдання – висвітлити загальнофілософське та оцінне уявлення про концепт «Добро», то виявлено, що «Добро» важлива категорія, яка зосереджує в собі й внутрішнє усвідомлення добра, й спонукання до добра. У філософії його трактують як найзагальніше оцінне поняття, яке означає позитивний аспект людської діяльності. Ідея добра відображає вимоги людини до дійсності. Це сукупність моральних дій і принципів поведінки окремого індивіда чи всього суспільства, які позитивно оцінюються. Розуміння добра у філософії ґрунтується на ідеї довершеності, досконалості світу. Поняттям «Добро» оцінюють морально-позитивні явища дійсності, включаючи оцінку різних видів діяльності, поведінки, окремих учинків та особистих якостей індивіда. Тому загальнооцінні мовні одиниці мають універсальний характер, оскільки репрезентують знання про загальну оцінку – добро.

2. Щодо другого завдання – визначити трактування основних понять дослідження: концепт, лексико-семантичне поле, опозиції – проаналізовано низку наукових джерел, де даються трактування цих понять.

Виявлено, що у сучасному мовознавстві науковці виділяють три основні підходи до розуміння поняття «концепт»: лінгвістичний підхід, де концепт розуміють як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом; когнітивний, представники якого зараховують концепт до розумових явищ та тлумачать як оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону; культурологічний, де вся культура розуміється як сукупність концептів та відносин між ними, тобто, концепт визнається базовою одиницею культури, її концентратом. Проте аналіз наукової літератури свідчить, що усі мовознавчі підходи до розуміння поняття «концепт» зводяться зазвичай до лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного тлумачення цього явища.

Отже, як виявлено, існує чимало дефініцій поняття «концепт» в науковій літературі, але при всій різноманітності варіантів тлумачення «концепт» однозначно визнається одиницею ментального простору. Він структурує знання про світ і відображає національну специфіку структурування світу.

Концепт «Добро» як ментальна одиниця репрезентується за допомогою лексико-семантичного поля. Тому, розглядаючи структуру концепту, ми зверталися до тлумачення поняття «лексико-семантичне поле».

Лексико-семантичне поле – сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, що об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну чи функціональну подібність позначуваних явищ.

Отже, картина світу, фрагментами якої є концептуальна й мовна картини, – це модель реального світу, що формується на когнітивному рівні, універсальному для всіх, і відображається в конкретній мові в залежності від досвіду носіїв цієї мови. Матеріалом для розуміння цього явища може виступити лексико-семантичне поле, оскільки в різних мовах ми спостерігаємо одне й те ж саме поле з різним змістовим наповненням.

Щодо питання трактування опозиції, ми дійшли висновків, що словесна опозиція – це пара слів, які подібні за тими чи іншими семантичними компонентами і, в той же час, мають певні відмінності. В рамках опозицій

розрізняють інтегративні, тобто спільні або загальні компоненти для обох слів, і диференційні, якими лексеми різняться й створюють свою індивідуальність. Слова, що утворюють опозицію, характеризують за співвіднесенням складових семантичних компонентів, тобто зіставляють за значенням.

3. В ході роботи, ми розкрили особливості семантичної структури ключової одиниці лексико-семантичного поля «Добро» в українській і німецькій мовах. що і було третім завданням нашого дослідження.

Ядерною одиницею лексико-семантичного поля у німецькій мові виступає лексична одиниця *die Güte*, яка маніфестує значення всього позитивного по своїй природі. Вона утворює парадигматичні зв'язки з мовними одиницями ядра, навколоядерної та периферійної зони різних мікрополів досліджуваного поля.

Отже, лексична одиниця *die Güte* має два основних значення: *das Gütigsein i Beschaffenheit (gute Qualität)*.

Лексико-семантичне поле «Добро» в українській мові охоплює одиниці різних лексико-граматичних класів. Лексичні одиниці об'єднуються на підставі спільної семи 'добро', вираженої в них експліцитно або імпліцитно.

Ключове слово *добро* в українській мові полісемантичне. Основні змістові ознаки ядра поля: *благо і задоволення*.

4. У роботі проаналізовано складники лексико-семантичного поля «Добро» в німецькій та українській мовах, що було передбачено у четвертому завданні дослідження.

На тлі сучасного лексичного матеріалу німецької мови досліджуване лексико-семантичне поле «Добро» набуває складної розвиненої структури й виявляє високу смислову розгалуженість.

Узагальнене абстрактне поняття «Добро» в німецькомовній картині світу має складну структуру і представлене лексико-семантичним полем, яке складається з ядра, навколоядерної зони та периферії, заповнених відповідним лексичним матеріалом.

Особливість одиниць лексико-семантичного поля «Добро» в українській мові – складність і широта, а також багатоаспектність їх семантичної структури. У

лексико-семантичному полі одиниці української мови на позначення поняття добро існують як елементи системи. Лексико-семантичне поле «Добро» в українській мові характеризується високим ступенем розгалуженості, семантичним багатством, емоційним забарвленням і відображенням загальнооцінних понять та етичних категорій.

5. Щодо останнього завдання нашої роботи – зіставити системну організацію лексико-семантичного поля «Добро» у двох мовах, ми дійшли наступних висновків:

Наявність тих чи інших характеристик в українській та німецькій мовних культурах зумовлена особливостями історичного та культурного розвитку народів, під впливом яких формувалося у національній свідомості уявлення про добро.

Спільна риса одиниць лексико-семантичного поля «Добро» в українській і німецькій мовах – вказівка на людські чесноти, моральні устої, позитивні риси характеру людини, особливості поведінки та спілкування. Оцінний компонент присутній у лексемах обох зіставляваних мов, а тому дає можливість класифікувати досліджуване поняття «Добро» як загальнооцінне.

У досліджуваних українській і німецькій мовах загальнооцінні одиниці різних лексико-граматичних класів структуруються у мікросистему на основі польової моделі. В обох зіставляваних мовах лексико-семантичне поле «Добро» має ядро, навколоядерну зону та периферію.

Семантика одиниць лексико-семантичного поля «Добро» української й німецької мов відзначається близькістю, яка дає підстави говорити про універсальний характер людської мови. Про семантичну спорідненість зіставляваних одиниць говорить той факт, що одна і та сама сема зустрічається у декількох лексемах досліджуваних мов.

До відмінних рис зіставляваного лексико-семантичного поля «Добро» в українській і німецькій мовах належить кількісно різний семний склад одиниць досліджуваного фрагменту кожної мови, особливості відношень між основними центрами й периферією, а також між мікрополями. При зіставленні

досліджуваного поля встановлено, що кількісні розходження превалюють над якісними. Більша кількість сем у лексичних одиницях німецької мови свідчить про те, що вони здатні відображати більше аспектів, характеристик одного об'єкта. Українські лексеми навпаки характеризуються конкретністю своїх значень, оскільки містять меншу кількість сем.

Проведене дослідження невичерпне. Перспективою подальшої роботи може бути дослідження лексико-семантичного поля «Добро» в німецькій та українській мовах у діахронії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян Ю.Д. Избранные труды. М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. Т. 1. 472 с., Т. 2. 768 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : Едиториал УРСС, 2004. 576 с.
3. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической сематике языка. Воронеж : Изд.-во Воронеж. гос. ун-та, 1996. 104 с.
4. Бельчиков Ю.А. О культурном коннотативном компоненте лексики. Язык: система и функционирование. М. : МГУ, 1988. С. 30-35.
5. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика. Курс лекций по английской филологии : учебное пособие. Изд. 4, стер. М.-Берлин : Директ-Медиа, 2016. 163 с.
6. Бондар О. І. Сучасна українська мова : Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. К. : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
7. Васильев А.М. Единицы семантической системы языка. Вопросы семантики. М. : Наука, 1971. С. 44-47.
8. Васильев Л.М. Методы современной лингвистики. Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 1997. 183 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.

10. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа. Краснодар : Изд-во КГТУ, 2002. - 142 с. Вып. III. С. 143-343.
11. Гулыга Е.В., Шендельс Е.И. О компонентном анализе значимых единиц языка. Принципы и методы семантических исследований. М. : Наука, 1989. С. 291-314.
12. Демьянков В.З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке. Вопросы филологии, 2001, № 1 (7). С.35-47.
13. Денисенко В.Н. Функциональная структура семантического поля (Наименования изменения в русском языке). Филологические науки. М. : Наука, 1999. №1. С. 3-13.
14. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы её описания. М. : Наука, 1980. 197 с.
15. Долгих Н.Г. Теория семантического поля на современном этапе семасиологии. Филологические науки. М. : Наука, 1973. С. 89-98.
16. Зеленецкий А.Л. Сравнительная типология основных европейских языков: Учеб. пособие. М. : Изд-кий центр «Академия», 2004. 252 с.
17. Іваненко Н. В. Лексико-семантичне поле добро в українській та англійській мовах. Дис на здобуття наук. ступеня кан-та філ. наук : 10.02.17 / Кіровоград, 2008.
18. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: монография. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
19. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. М. : Наука, 1981. 367 с.
20. Кислицина Н.М. Прикметники зі значенням узагальненої позитивної оцінки як фрагмент мовної картини світу (на матеріалі російської, української та англійської мов) Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ. нац. лінгв. ун-т. К. : 2002. 20 с.
21. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (Проблемы языкового изменения). Новое в лингвистике. М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1963.

22. Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток категорії оцінки. Львів : Вид-во ЛНУ, 2000. 350 с., с. 147
23. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексикологія і фразеологія. Граматика. Мовна типологія. К. : Академія, 2000. 367 с.
24. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К. : ВЦ «Академія», 2008. 368 с.
25. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. К. : ВЦ «Академія», 2003. 464 с.
26. Краснобаєва-Чорна Ж. Термінополе КОНЦЕПТ. Українська мова. 2006. № 3. С. 67-79.
27. Краткий словарь когнитивных терминов. Е.С.Кубрякова, В.З.Демьянков, Ю.Г.Панкрац, Л.Г.Лузина. Под общ. ред. Е.С.Кубряковой. М. : Изд-во МГУ, 1996. 245 с.
28. Кубрякова Е.С. О понятиях места, предмета и пространства. Логический анализ языка. Языки пространств. М. : Языки русской культуры, 2000. С. 84-92.
29. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка. М. : Высшая школа, 1989. 216 с.
30. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов. Новое в зарубежной лингвистике. М. : Прогресс, 1988. Вып. XXIII. С. 12-51.
31. Левицкий В.В. Семасиология. Винница : Нова Книга, 2006. 512 с.
32. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка. Русская словесность: от теории словесности к структуре текста : антол. Ин-т народов России [и др.]; под общ. ред. В.П. Нерознака. М. : 1997. С. 280-287.
33. Літературне місто. Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс: веб-сайт. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=15221> (дата звернення: 15.08.2019)
34. Лучик А.А. Семантика прислівникових еквівалентів слова української і російської мов: Монографія. К. : Довіра, 2001. 218 с.
35. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособ. М. : Тетра Системс, 2004. 256 с.

36. Мацук А.П. Семантические поля со значением интерпретации оценки. Семантика, прагматика, текст: Сб. науч. трудов МГПИИЯ им. М.Тореза. М. : Изд-во Московского ун-та, 1987. С. 69-80
37. Медведева Т.С. К вопросу о сопоставлении лингвокультурных концептов. Вестник Удмуртского университета. Сер. «История и Фило-логия». 2009. №1. С. 120-132.
38. Москвин В.М., Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики. Рецензия. Вопросы языкознания. М. : 2000. №6. С. 137-140.
39. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. М. : Научный центр проблем диалога. 1996. 760 с.
40. Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика). М. : Высшая школа, 1983. 127 с.
41. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. М. : Высшая школа, 1988. 168 с.
42. Никитина С.Е. Устная народная культура и языковое сознание. М. : Наука, 1993. 189 с.
43. Нікітіна Ф.О. Виділення і визначення лексико-семантичних полів. Мовознавство. К.: 1981. №1. С. 11-15.
44. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / под ред. В. С. Степина. – М. : Мысль, 2001.
45. Новейший философский словарь / сост. и гл. н. ред. А. А. Грицанов. 3-е изд., испр. Мн. : Книжный Дом, 2003. 1280 с.
46. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2001. 191 с.
47. Проблемы компонентного анализа в лексике: Научно – аналитический обзор. М.: Высшая школа, 1980. 58 с.
48. Селиванова Е.А. Когнитивная ономазиология. Киев : Фитосоцио-центр, 2000. 248 с.
49. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

50. Словник іншомовних слів. За ред. О.С.Мельничука. К. : Українська Радянська енциклопедія, 1974. 775 с.
51. Словник української мови: В 11-ти томах. Т. 1-11. К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
52. Соколовская Ж.П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова). К.: Вища школа, 1979. 186 с.
53. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
54. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. М.: Наука, 1975. 311 с.
55. Степанова Г.В., Шрамм А.Н. Введение в семасиологию русского языка. Калининград: Изд-во Калининградского ун-та 1980. 217 с.
56. Стишов О.А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації): Автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.01. НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. К., 2003.35 с.
57. Терещенко К. В. Мовне втілення концептуальної картини світу Перекладацькі інновації : матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, (Суми, 15–16 березня 2012 р.). – Суми : СумДУ, 2012. – С. 27–30.
58. Убийко В.И. Концептосфера внутреннего мира человека в аспекте когнитивной лингвистики. Виноградовские чтения. Когнитивные и культурологические подходы к языковой семантике: Тезисы докладов научной конференции. М., 1999. С. 52–53.
59. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы (на материале английского языка). М. :Издательство Академии наук СССР, 1962. 287 с.
60. Уфимцева А.А. Лексическое значение (принцип семиологического описания лексики). М.: Наука, 1986. 239 с.
61. Фабіан М.П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах. Ужгород : Інформаційно-видавниче агентство «ІВА», 1998. 256 с.

62. Фабіан М.П. Типологія етикетної лексики в різноструктурних мовах. Ужгород : Інформаційно-видавниче агентство «ІВА», 2012. 125 с.
63. Фетисов В.П. Добро и зло: Опыт историко-философского анализа. Воронеж : Изд-во ВГУ, 1982. 157 с.
64. Филин Ф.П. Очерки по теории языкознания. М.: Наука, 1982. 336 с.
65. Шафиков С. Г. Теория семантического поля и компонентной семантики его единиц. Уфа : Издание Башкирского университета, 1999. 88 с.
66. Шмелёв Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). М. : Наука, 1973. 280 с.
67. Щур Г.С. Теории поля в лингвистике. М.: Наука, 1974. 256 с.
68. Юдко Л. В. Мовна та концептуальна картини світу як відображення свідомості нації. *Studia Linguistica*. 2011. Вип. 5. Ч. 2. С. 292–298.
69. Das Synonymwörterbuch. Ein Wörterbuch sinnverwandter Wörter. 4. Auflage. Band 8. Mannheim [u.a.]: Dudenverlag. 2007. 1104 S.
70. Deutsches Universalwörterbuch. 6., überarbeitete u. erweiterte Auflage. Mannheim: Dudenverlag, 2007 – 2016 S.
71. Duden. Online Wörterbuch : веб-сайт. URL: <https://www.duden.de> (дата звернення: 03.09.2019)
72. James W. The principles of psychology in two volumes. 1891. V.1. L. 542 p.
73. Kuße H. Kulturwissenschaftliche Linguistik. Eine Einführung. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2012. 319 S.
74. Lyons J. Linguistic Semantics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 458 p.
75. Pütz M. Kognitive Soziolinguistik: Sprache, Kognition und soziale Wirklichkeit. In: Bachmann-Stein, Andrea; Stephan Merten und Christine Roth (Hg.). Perspektiven auf Wort, Satz und Text. Trier: Wissenschaftlicher Verlag , 2009. 410 S.
76. Richter F. Dimensionen von Glück. Über die gesellschaftlichen Voraussetzungen für ein erfülltes Leben. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2010. 136 S.
77. Sapir E. Language : An introduction to the study of speech. N.Y., 1921.

78. Sarma O. KulturKonzepte. Ein kritischer Diskussionsbeitrag für die interkulturelle Bildung. Frankfurt am Main : Hardy Krampertz, 2012. 71 S.
79. Schwarz K. Zwölf Thesen zur Feldtheorie. Zur Geschichte und Theorie des sprachlichen Feldes. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1973. S. 426–435.
80. Wahrig. Deutsches Wörterbuch. R. Wahrig- Burfeind. Mit einem Lexikon der Sprachlehre. 9, vollständig neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Gütersloh, München : Wissen Media, 2011. 1728 S.
81. Warnke I. Diskurslinguistik nach Foucault. Theorie und Gegenstände. Berlin/New York : Walter de Gruyter, 2007. 283 S.
82. Wörterbuch. Deutsch als Fremdsprache. 2. Auflage. Mannheim : Hueber Verlag, 2007. 2768 S.
83. Zhang Y. Bedeutung und Kognition- Eine Einführung in die kognitive Semantik. Chinesisch-Deutsche Kulturbeziehungen. Hrsg. U. Steinmüller, Fu Su. Frankfurt am Main, Berlin, Bern [u.a.] : Peter Lang, 2013. 385 S.